

DOI: 10.33663/0869-2491-2026-37-794-803

УДК 343.3

В. О. ЄРМАК,аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

ORCID: 0009-0002-3175-8028

ПРАВОВА ПРИРОДА ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті висвітлюється проблема правової природи покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю та визначено дискусійні питання щодо застосування такого покарання як основного безальтернативного виду покарання в санкціях кримінально-правових норм. Встановлено, що такий вид покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в перспективі має бути виключений як основний вид покарання і застосовуватися виключно як додатковий вид покарання. Обґрунтовано недоцільність віднесення цього виду покарання до обмежувальних засобів у тексті проєкту Кримінального кодексу України та запропоновано включити такий вид покарання до видів додаткових покарань.

На основі аналізу конструкції п. 10 ч. 1 ст. 212 Сімейного кодексу України зроблено висновок, що вміщення заборон у нормативно-правових актах, які впливають із засудження особи за вчинення кримінального правопорушення (окрім правових наслідків судимості), є недоцільним, оскільки характер і зміст позбавлення (обмеження) права має визначатися при призначенні покарання з урахуванням обставин вчинення злочину, особи винного, застосування принципу індивідуалізації призначення покарання.

Ключові слова: покарання, кримінальне правопорушення, заходи кримінально-правового характеру, засоби безпеки, мета покарання, основне покарання, обмежувальні засоби, додаткове покарання, індивідуалізація покарання, правова визначеність.

Yermak Valentyn. Legal nature of punishment in the form of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities

The article highlights the problem of the legal nature of punishment in the form of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities and identifies debatable issues regarding the application of such punishment as the main non-alternative type of punishment in the sanctions of criminal law norms. It is established that such a type of punishment as deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities should be excluded as the main type of punishment in the future and applied exclusively as an additional type of punishment.

* **Yermak Valentyn**, Postgraduate Student of Koretsky Institute of State and Law of the NAS of Ukraine

The inexpediency of classifying this type of punishment as restrictive measures in the text of the Draft Criminal Code of Ukraine is substantiated and it is proposed to include this type of punishment as types of additional punishments.

Based on the analysis of the structure of clause 10, part 1, article 212 of the Family Code of Ukraine, it is concluded that the inclusion of prohibitions in regulatory legal acts arising from the conviction of a person for committing a criminal offense (except for the legal consequences of a criminal record) is not appropriate, since the nature and content of the deprivation (restriction) of a right should be determined when imposing a punishment, taking into account the circumstances of the crime, the identity of the perpetrator, and the application of the principle of individualization of the imposition of punishment.

Keywords: *punishment, criminal offense, criminal law measures, security measures, purpose of punishment, main punishment, restrictive measures, additional punishment, individualization of punishment, legal certainty.*

Вступ. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (далі – позбавлення права) є одним із видів покарань, що має на меті недопущення вчинення нових кримінальних правопорушень особами, які засуджені за вчинення кримінальних правопорушень з використанням певних посад чи у зв'язку із зайняттям певною діяльністю. За правилами ч. 1 позбавлення права може бути призначене як основне покарання на строк від 2 до 5 років або як додаткове покарання на строк від 1 до 3 років. За час дії воєнного стану відбулися значні трансформації в контексті правил застосування цього виду покарання, насамперед у зв'язку з доповненням у 2022 році ст. 55 КК положенням про те, що позбавлення права як основне або додаткове покарання за вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, передбачених статтями 111¹, 111² КК, призначається на строк від 10 до 15 років. Крім того, значні зміни у законодавстві, пов'язані з реалізацією євроінтеграційних завдань, зумовлюють, зокрема, необхідність аналізу можливих шляхів удосконалення кримінального законодавства й у частині регламентації підстав та порядку позбавлення права.

Огляд літератури. У науці кримінального права питанням застосування покарання у виді позбавлення права присвячені праці таких науковців, як М. В. В'юник, О. В. Єдокімова, З. А. Загіней-Заболотенко, О. І. Матюшенко, Н. А. Орловська, Ю. А. Пономаренко, В. І. Тютюгін, Д. С. Шиян та ін. Водночас законодавчі зміни з часу введення воєнного стану та практика застосування кримінального законодавства вказують на наявність багатьох спірних питань, що зумовлюють необхідність подальших досліджень.

Постановка проблеми. У науці кримінального права наявні різні підходи до питань щодо правил застосування позбавлення права як виду покарання, зокрема у випадку, якщо на час вчинення кримінального правопорушення особа не обіймала певну посаду або не займалася певною діяльністю, безальтернативністю застосування такого основного покарання, доцільності конкретизації строку цього покарання в абсолютно визначених розмірах, визна-

чення виду і характеру заборони тощо. Водночас розвиток законодавства дає підстави для перегляду формату застосування санкції у виді позбавлення права.

КК удосконалюється шляхом розвитку заборон на здійснення певної діяльності або позбавлення осіб, засуджених за вчинення різних правопорушень, права обіймати певні посади в порядку застосування пробаційних процедур, окремих заходів кримінально-правового характеру. Крім того, у проєкті КК таке покарання станом на сьогодні у пропонованій ст. 3.2.2, що визначає види покарань, не передбачено, натомість окремі елементи змісту цього виду покарання пропонується регламентувати як вид засобів безпеки. Також у 2025 році значно розширено застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб у ст. 96¹⁰⁻¹, що встановлює види додаткових (нефінансових) заходів кримінально-правового характеру у виді тимчасового обмеження діяльності або ж тимчасового обмеження прав та/або переваг.

Виклад основного матеріалу. В. І. Тютюгін зазначає, що «позбавлення права – це спеціальний, строковий і «змішаний» вид покарання, яке полягає в позбавленні засудженого його суб'єктивного права на посаду, яку він обіймав, або на службову, професійну чи іншу спеціальну діяльність, якою він займався під час вчинення кримінального правопорушення, а також у тимчасовому обмеженні його правоздатності – можливості обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю протягом строку, встановленого вироком суду, яке як основне покарання може бути призначено за умови, коли воно безпосередньо передбачено в санкції статті Особливої частини КК, а як додаткове, коли воно зазначено в санкції або не передбачено в ній і застосовується на підставі ч. 2 ст. 55 КК у випадках вчинення кримінального правопорушення за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю»¹.

Застосування цього виду покарання за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених статтями 111¹, 111² КК як основного, безальтернативного покарання, що застосовується незалежно від того, чи обіймала на час вчинення кримінального правопорушення певні посади і чи займалася відповідною діяльністю (або ж чи мала право така особа право на зайняття відповідною діяльністю), у науці кримінального права викликало появу окремих різних позицій. Так, З. А. Загіней-Заболотенко вказує, що «згідно з частинами 1 та 2 ст. 111¹ КК покарання у виді позбавлення права є покаранням «на майбутнє», виступає своєрідним люстраційним заходом стосовно засуджених»². О. В. Попович і Л. В. Томаш наголошують, що «посилення кримінально-правового впливу позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю шляхом конкретизації строку даного покарання в абсолютно-визначених розмірах не тільки суперечить загальним засадам призначення покарання, усуває повноваження суду щодо призначення оптимального покарання, а загалом, негативно впливає і на механізм кримінально-правового регулювання»³. Отже, побудова санкцій цих статей нівелює

питання індивідуалізації покарання, врахування особи винного, що стоїть на заваді призначенню справедливого покарання в кожному конкретному випадку.

О. В. Євдокімова, аналізуючи особливості призначення цього покарання, дійшла висновку, що «якщо під час вчинення кримінального правопорушення особа взагалі не володіла (не була наділена) відповідним правом або протиправно його присвоїла, можливість призначення позбавлення права виключається, бо в такому випадку особа взагалі не наділена жодними правомочностями, які утворюють зміст цього суб'єктивного права, а тому відсутнє те, що суд може примусово припинити (позбавити). У той же час, якщо законодавець убачає доцільним обмежити можливість осіб, які були засуджені за вчинення певних кримінальних правопорушень, набувати певні суб'єктивні права (обіймати певні посади або займалися певною діяльністю), то це необхідно здійснювати шляхом внесення відповідних змін до положень інших нормативно-правових актів, які визначають спеціальний порядок набуття такого суб'єктивного права, а не шляхом застосування до цих осіб покарання у виді позбавлення права»⁴.

Законодавець, фактично розширивши застосування покарання у виді позбавлення права до осіб, правопорушення яких не пов'язані з такими посадами або діяльністю і які в такому випадку позбавлені потенційного права зайняття певних посад або зайняття певною діяльністю, створив ситуацію, за якою мета покарання у виді кари не є досяжною, оскільки така особа нічого не втрачає, з цих же підстав недосяжна мета виправлення засудженого, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Отже, єдиним правовим наслідком покарання в наведених випадках є теоретичне обмеження на здійснення певної діяльності або ж зайняття певної посади та судимість. Така правова ситуація закономірно зумовлює питання про доцільність застосування покарання у виді позбавлення права як виду основного покарання.

Так, у проєкті КК, як уже зазначалося, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю взагалі не включено ні до видів основного покарання, ні як додаткове. Натомість фактично окремі його види регламентовані у ст. 3.7.2 обмежувальні засоби, що є різновидом засобів безпеки. Згідно з ч. 1 цієї статті проєкту обмежувальні засоби полягають у забороні вчинення особою певних діянь, обмеженні її прав чи покладенні на неї додаткових обов'язків. За правилами ч. 3 ст. 3.7.2 суд може обмежити право: 1) обіймати певні посади, зокрема на громадських засадах; 2) брати участь у конкурсі на посади в органах державної влади чи органах місцевого самоврядування; 3) брати участь у виборах або референдумі; 4) здійснювати певні види діяльності; 5) використовувати транспортні засоби, механізми чи обладнання, використовувати або зберігати боєприпаси, зброю чи небезпечні предмети, утримувати диких звірів чи собак, або здійснювати іншу діяльність, що створює підвищену небезпеку для особи, яка її здійснює, чи інших осіб;

6) перебувати на території України іноземцю або особі без громадянства, яка постійно не проживає в Україні; 7) здійснювати професійну діяльність, яка передбачає безпосереднє та регулярне спілкування з дітьми або людьми з інвалідністю⁵.

Варто зазначити, що хоча у визначеному переліку є види обмежувальних заходів у виді обмеження права на зайняття певних посад або здійснення певної діяльності, обов'язок їх застосування для суду є обмеженим. До прикладу, за правилами ст. 3.7.2 обмежувальний засіб, передбачений пунктами 1 і 2 ч. 3 цієї статті, суд зобов'язаний застосувати до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення з використанням службових повноважень чи професійних обов'язків або пов'язаних із ними можливостей. Обмежувальний засіб, передбачений п. 5 ч. 3 цієї статті, суд зобов'язаний застосувати до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, пов'язане з порушенням спеціальних правил безпеки, яких особа зобов'язана була дотримуватися. Вимог щодо обов'язкового застосування засобу у виді заборони здійснення певної діяльності проект не містить.

Також законодавцем уже встановлено правові заборони на здійснення певних видів діяльності для юридичної особи у випадку вчинення її уповноваженою особою кримінального правопорушення як заходу кримінально-правового характеру. Так, згідно з вимогами ст. 96¹⁰⁻¹ КК тимчасове обмеження діяльності юридичної особи – це заборона для юридичної особи протягом визначеного судовим рішенням строку здійснювати певний вид та/або види діяльності, зокрема: брати участь у публічних та оборонних закупівлях; користуватися ліцензією (зупинення дії ліцензії повністю або частково); брати участь у приватизації державного та комунального майна; брати участь у оренді державного та комунального майна (у тому числі заборона продовження договору оренди); отримувати новий або продовжувати строк дії спеціального дозволу на користування надрами (у тому числі зупинення дії спеціального дозволу на користування надрами); брати участь в органах соціального діалогу, крім утвореної на локальному рівні для ведення колективних переговорів двосторонньої робочої комісії; купувати облігації внутрішніх державних позик України; створювати та брати участь у роботі саморегулювних організацій; виробляти та розповсюджувати рекламу про власну діяльність; здійснювати спонсорство; брати участь у державно-приватному партнерстві; брати участь у діяльності спільних підприємств. Таким чином удосконалено механізм обмеження прав на підприємницьку діяльність юридичних осіб за вчинення їх уповноваженими особами кримінальних правопорушень. Окремо визначено тимчасові обмеження в отриманні прав та/або переваг як заборону для юридичної особи протягом визначеного судовим рішенням строку отримувати визначені законодавством України права та/або переваги. Зазначені доповнення КК внесені з тих підстав, що «перелік санкцій, які можуть бути застосовані до юридичної особи в Україні доволі обмежений і вони є незбалансованими, де, з одного боку, є незначні розміри штра-

фів, які не досягають мети покарання та запобігання повторним правопорушенням»⁶.

Н. А. Мирошниченко зазначає про дискусійність положення щодо правової природи позбавлення права, оскільки деякі вчені вважають, що позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю треба вилучити з системи покарань, тому що воно не є покаранням. Розглядають його як обмежувальний захід або інший захід кримінально-правового характеру, тому що його «каральний потенціал є мізерним». Водночас певні обмеження, позбавлення права є суттєвими, тож елемент кари в цьому виді покарання присутній. Якщо позбавлення права призначається як додаткове покарання до таких основних видів покарань, як арешт, обмеження волі, позбавлення волі на певний строк, то воно поширюється на увесь час відбування основного покарання і, крім того, на строк, установлений вироком суду, що набрав законної сили. При цьому строк додаткового покарання у виді позбавлення права обчислюється з моменту відбуття основного покарання⁷. Наведена позиція аргументує каральну функцію цього покарання як додаткового.

У контексті трансформації КК відповідальність вважаємо слушною позицію З. А. Загинеї-Заболотенко стосовно того, що «позбавлення права може мати необхідний ефект та може досягнути цілей покарання, визначених у ст. 50 КК, лише у випадку, коли це покарання стане виключно додатковим»⁸. Лише в такому випадку в системі кримінального законодавства позбавлення права дасть можливість досягати мети покарання поряд з основним, оскільки строкове позбавлення прав саме по собі слугує засобом санкцій у регуляторному законодавстві.

Підхід, за яким питання позбавлення права на зайняття певної посади або здійснення певної діяльності повинно регулюватися іншими нормативно-правовими актами, вважаємо недоцільним. До прикладу, згідно з вимогами п. 10 ч. 1 ст. 212 Сімейного кодексу України (далі – СК) не можуть бути усиновлювачами особи, які були засуджені за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також за злочини, передбачені статтями 164, 166, 167, 169, 181, 187 КК, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень⁹. Фактично у цій статті йдеться про те, що заборона на усиновлення діє поза межами строку за вчинення окремих злочинів, що визначені, а також на час судимості за вчинення будь-якого кримінального правопорушення.

Слід зазначити, що в Конституційному Суді України перебуває на розгляді конституційне подання Верховного Суду щодо відповідності Конституції

України (конституційності) положень п. 10 ч. 1 ст. 212 СК у частині осіб, які були засуджені за кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності. ВС вказує про те, що «припинення судимості анулює всі кримінально-правові й загальноправові наслідки засудження та призначення покарання. Особа, судимість якої погашена або знята, вважається такою, яка раніше злочину не вчиняла, покарання не відбувала. Вона не зобов'язана будь-де вказувати про вчинення нею в минулому злочину та призначення за нього покарання, не повинна відчувати жодних негативних наслідків колишньої судимості. Врахування погашеної чи знятої судимості при вирішенні будь-яких питань, зокрема при характеристиці особи, суперечить самій суті інституту припинення судимості та є неприпустимим. З урахуванням цієї позиції ВС слід висувати, що передбачена в п. 10 ч. 1 ст. 212 СК заборона бути усиновлювачами особам, які засуджені за кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності, суперечить принципу реабілітації та створює «довічні наслідки» засудження особи, а також порушує принцип правової визначеності. Адже виникає ситуація, коли погашена відповідно до норм кримінального права судимість особи є перепорою для усиновлення в межах сімейного права»¹⁰.

Варто зазначити, що ст. 212 СК фактично довічно забороняє бути усиновлювачами особам, що вчинили кримінальні правопорушення, у восьми розділах особливої частини КК та окремими статтями кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина та проти власності. При цьому з часу прийняття у 2002 році СК до цієї норми зміни вносилися лише двічі. Отже, норма застосовується автоматично на позбавлення права на усиновлення фактично незалежно від розвитку кримінального законодавства та не враховує його змін у цих випадках.

ВС у поданні фактично поставлено три запитання щодо конституційності п. 10 ч. 1 ст. 212 СК: 1) щодо можливості безстрокового позбавлення права; 2) щодо відсутності конкретизації видів (постатейно) кримінальних правопорушень, за вчинення яких особа буде позбавлена відповідного права; 3) щодо відсутності індивідуалізації при застосуванні такого позбавлення права.

З огляду на наведене вважаємо, що вміщення заборон у нормативно-правових актах, які впливають із засудження особи за вчинення кримінального правопорушення (окрім правових наслідків судимості), є недоцільним, оскільки характер і зміст позбавлення (обмеження) права має визначатися при призначенні покарання з урахуванням обставин вчинення злочину, особи винного, застосування принципу індивідуалізації призначення покарання. Крім того, у випадку доцільності та конституційності здійснювати регулювання безстрокового позбавлення прав на основі засудження за окремі види кримінальних правопорушень, такі заборони мають становити зміст додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Висновки. Ураховуючи викладене, доходимо висновку, що такий вид покарання, як позбавлення права в перспективі має бути виключений як основний вид покарання і застосовуватися виключно як додатковий вид покарання. Обґрунтовано недоцільність віднесення цього виду покарання до обмежувальних засобів у тексті проєкту КК та запропоновано включити такий вид покарання до видів додаткових покарань.

На основі конструкції п. 10 ч. 1 ст. 212 СК зроблено висновок, що вміщення заборон у нормативно-правових актах, які випливають із засудження особи за вчинення кримінального правопорушення (окрім правових наслідків судимості), є недоцільним, оскільки характер і зміст позбавлення (обмеження) права має визначатися при призначенні покарання з урахуванням обставин вчинення злочину, особи винного, застосування принципу індивідуалізації призначення покарання. В усіх випадках позбавлення прав на основі засудження за окремі види кримінальних правопорушень поза межами судимості такі заборони мають становити зміст додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

1. Тютюгін В. І. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид покарання. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1 (17). С. 184–212. С. 207–208. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2016.6.173283>

2. Загинеї-Заболотенко З. А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як основне покарання за окремі форми колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 481. URL: DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/114>

3. Попович О. В., Томаш Л. В. Строковість позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю: проблеми теорії та практики. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*: Серія Право. 2023. Вип. 15 (27). Т. 2. С. 296. DOI <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.15.27.2.291-298>

4. Євдокімова О. В. Особливості призначення позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*: Серія Юридичні науки. 2023. № 1. Т. 34 (73). 2023. С. 146. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/23>

5. Кримінальний кодекс України. Контрольний текст проєкту (станом на 15 жовтня 2025 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/11/12/00-kontrolnyj-proyekt-kk-15-10-2025-eksperty-fn.pdf>

6. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами відповідальності юридичних осіб за вчинення корупційних кримінальних правопорушень»: Проєкт Закону № 11443 від 25.07.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11443&conv=9>

7. Мирошніченко Н. А. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.)*. Одеса: Юридика, 2023. Т. 2. С. 17.

8. Загинеї-Заболотенко З. А. Там само. С. 482.

9. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

10. Про звернення до Конституційного Суду

Україні з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 10 частини першої статті 212 Сімейного кодексу України в частині осіб, які були засуджені за кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності: постанову Пленуму Верховного Суду від 16 вересня 2025 року № 16. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/4_372_2025.pdf.

References

1. Tiutiuhin V. I. Pozbavlennia prava obiiamty pevni posady або zaimatysia pevnoiu diialnistiu yak vyd pokarannia. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnogo prava Ukrainy*. 2022. № 1 (17). S. 184–212. S. 207–208 DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2016.6.173283> (in Ukr.).
2. Zahynei-Zabolotenko Z. A. Pozbavlennia prava obiiamty pevni posady або zaimatysia pevnoiu diialnistiu yak osnovne pokarannia za okremi formy kolaboratsiinoi diialnosti. *Iurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 5. S. 481. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/114> (in Ukr.).
3. Popovych O. V., Tomash L. V. Strokovist pozbavlennia prava obiiamty pevni posady або zaimatysia pevnoiu diialnistiu: problemy teorii ta praktyky. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho. Serii Pravo*. 2023. Vyp. 15 (27). T. 2. S. 296 DOI <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.15.27.2.291-298> (in Ukr.).
4. Yevdokimova O. V. Osoblyvosti pryznachennia pozbavlennia prava zaimaty pevni posady або zaimatysia pevnoiu diialnistiu. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii Yurydychni nauky*. 2023. № 1. T. 34 (73). S. 146 DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.2/23> (in Ukr.).
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. Kontrolnyi tekst Proiektu (stanom na 15 zhovtnia 2025 roku). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/11/12/00-kontrolnyj-projekt-kk-15-10-2025-eksperty-frn.pdf> (in Ukr.).
6. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy, Kryminalnogo protsesualnogo kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pryvedennia u vidpovidnist z mizhnarodnymy standartamy vidpovidalnosti iurydychnykh osib za vchynennia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen»: Proiekt Zakonu № 11443 vid 25.07.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=11443&conv=9> (in Ukr.).
7. Myroshnychenko N. A. Pozbavlennia prava obiiamty pevni posady або zaimatysia pevnoiu diialnistiu. *Yevropeiski oriientyry rozvytku Ukrainy v umovakh viiny ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia: synerhiia naukovykh, osvitykh ta tekhnolohichnykh rishen: u 2 t.: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 19 travnia 2023 r.)*. Odesa: Iurydyka, 2023. T. 2. S. 17 (in Ukr.).
8. Zahynei-Zabolotenko Z. A. Tam samo. S. 482 (in Ukr.).
9. Simeinyi kodeks Ukrainy. Zakon Ukrainy vid 10 sichnia 2002 roku № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (in Ukr.).
10. Pro zvernennia do Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy z konstytutsiynym podanniam shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen punktu 10 chastyny pershoi statti 212 Simeinoho kodeksu Ukrainy v chastyni osib, yaki buly zasudzhenni za kryminalni pravoporushennia proty hromadskoho poriadku ta moralnosti: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu vid 16 veresnia 2025 roku № 16. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/4_372_2025.pdf. (in Ukr.).

Yermak Valentyn. Legal nature of punishment in the form of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities

The article highlights the problem of the legal nature of punishment in the form of deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities and identifies debatable issues regarding the application of such punishment as the main

non-alternative type of punishment in the sanctions of criminal law norms. It is established that such a type of punishment as deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities should be excluded as the main type of punishment in the future and applied exclusively as an additional type of punishment. The inexpediency of classifying this type of punishment as restrictive measures in the text of the Draft Criminal Code of Ukraine is substantiated and it is proposed to include this type of punishment as types of additional punishments. Only in this case, in the system of criminal law, deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities will make it possible to achieve the goal of punishment along with the main one, since temporary deprivation of rights in itself serves as a means of sanctions in regulatory legislation. At the same time, we note that the approach according to which the issue of deprivation of the right to hold a certain position or engage in certain activities should be regulated by other regulatory legal acts is not appropriate. Based on the analysis of the structure of clause 10, part 1, article 212 of the Family Code of Ukraine, it is concluded that the inclusion of prohibitions in regulatory legal acts arising from the conviction of a person for committing a criminal offense (except for the legal consequences of a criminal record) is not appropriate, since the nature and content of the deprivation (restriction) of a right should be determined when imposing a punishment, taking into account the circumstances of the crime, the identity of the perpetrator, and the application of the principle of individualization of the imposition of punishment.

Keywords: *punishment, criminal offense, criminal law measures, security measures, purpose of punishment, main punishment, restrictive measures, additional punishment, individualization of punishment, legal certainty.*

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.12.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 03.03.2026

Дата публікації: 24.03.2026